

LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA

Valstybinio brandos egzamino II dalies užduotis. Išplėstinis kursas
Pakartotinė sesija

2025 m. liepos 11 d.

Trukmė – 4 val. (240 min.)

NURODYMAI

1. Gavę užduoties sąsiuvinį ir atsakymų lapą, patikrinkite, ar juose nėra aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
2. **Atsakymų lape įrašykite savo identifikavimo kodą, grupę ir vietą (eilės numerį protokole) ir pasirašykite.**
3. Užduoties sąsiuvinyje jums pateiktos dvi grožinio teksto interpretavimo ir dvi probleminio klausimo pagal pateiktą grožinį tekstą svarstymo, remiantis kultūrine patirtimi, užduotys. Pasirinkite **vieną** užduotį ir sukurkite tekstą.
4. Užduoties sąsiuvinio viduryje yra juodraštis. Kad būtų patogiau atlikti užduotį, juodraštį galite išplėsti iš užduoties sąsiuvinio.
5. Per egzaminą galite rašyti juodai arba mėlynai rašančiu tušinuku, pieštuku, naudotis trintuku. Galite naudotis žodynais ir elektronine lietuvių kalbos ir literatūros chrestomatija.
6. Juodraštis nebus tikrinamas. Pasilikite pakankamai laiko tekstui perrašyti į atsakymų lapą, jeigu pirmiausia rašote juodraštyje. **Vertintojams bus pateikiamas tik atsakymų lapas!**
7. **Atsakymų lape** rašykite **tik juodai arba mėlynai** rašančiu tušinuku aiškiai ir įskaitomai. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima. Jeigu suklydote, klaidą aiškiai ištaisykite (nubraukite, įrašykite, įterpkite ir pan.).
8. Atsakymų lape pažymėkite pasirinktos užduoties numerį ir nurodytoje vietoje užrašykite pavadinimą.
9. Parašykite ne mažiau kaip 450 žodžių apimties tekstą, kaip nurodyta Kalbų valstybinių brandos egzaminų užduočių apraše.
10. Parašę tekstą, suskaičiuokite žodžius ir paraštėje nurodykite minimalaus žodžių skaičiaus (450 žodžių) ribą. Už trūkstamą teksto apimtį vertinant bus atimami taškai.
11. Saugokite atsakymų lapą (neįplėškite ir nesulamdykite). Sugadintuose lapuose atlikta užduotis nebus vertinama.
12. Užduotyje neturi būti užrašų ar kitokių ženklų, kurie leistų atpažinti darbo autorių (pavyzdžiui, vardo, pavardės, mokyklos ir pan.).
13. Prieš atiduodami atsakymų lapą, dar kartą patikrinkite: ar nepalikote klaidų, ar pažymėjote pasirinktos užduoties numerį.
14. Pasibaigus egzaminui, užduoties sąsiuvinį su juodraščiu galite pasiimti.

Linkime sėkmės!

GROŽINIO TEKSTO INTERPRETAVIMAS

1. Pateikite romano ištraukos interpretaciją. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – žmoniškumas nežmoniškomis sąlygomis.

Balys Sruoga
Dievų miškas
(Ištrauka)

Švarcbartas – Zakopanės kalnų sūnus su atvira svajotojiška siela, giliai jaučiančia širdimi, kaip paprastai būna kalnų gyventojai. Buvęs lenkų karininkas, patekęs į vokiečių nelaisvę, paskui atsidūręs koncentracijos lageryje. Perėjęs žiaurius vargus, dvasioje vis dėlto pasiliko zakapanietis svajotojas. Aukštas, lieknas, raumeningas, juodbruvęs, trijų dešimčių trejų metų vyras. Labai šnekus ir sąmojingas. Apsigimęs menininkas.

Jis buvo jau lagerio dailidžių kapas. Pats jis buvo geras, stačiai puikus meisteris-menininkas. Garsėjo savo drožinėjimo menu. Dirbo labai dailias dėžutes, ažuolinius, meniškai drožinėtus ir skaptuotus baldus, ypač – stalus ir spintas. Visa tai buvo privatūs valdžios vyrų užsakymai ir įsakymai. Švarcbartas savo menu garsėjo toli už lagerio sienų. Užsakymai ateidavo iš Berlyno ir kitų Vokietijos centrų.

Prieš dvejus metus Švarcbartas, patekęs į lagerį, turėjo smarkų susikibimą su Vaceliu Kozlovskiu. Vacelis davė Juliui antausį, Julius davė grąžos. Tokiu Juliaus pasielgimu nusteбęs, Vacius visu autoritetingumu puolė Julių mušti. Julius parmetė Vacių žemėn ir gerokai jam užpakalį nuakėjo. Nuo to laiko Švarcbartas pasidarė Kozlovskiui didžiausias autoritetas. Vacius Julių gerbė. Vacius Juliaus labai bijojo.

Mums patekus Kozlovskio žinion, Julius tuoj pasišaukė Vacių pas save. – Juliaus dirbtuvės buvo kitoje siauro kiemo pusėje, – iš jo langų matyti, ką Vacius su savo vergais išdarinėja.

Pasišaukė Julius Vacių ir sako jam trumpai ir aiškiai:

– Vaciau, va šitų lietuvių savo purvinom rankom kad man neliestum! Kad man nedrįstum! Supranti?

– Žinau, klausau, – mykia Vacius, žvairakiuodamas į kampą.

– Su darbais jų nekankink. Galėsi – sriubos jiems pridėk, – moko Julius Vacių, išleisdamas pro duris.

Ir tikrai, – nuo Vaciaus labai daug bloga mes nepatyrėm. Vacius, Juliaus bijodamas, vengė mus atvirai mušti.

Kartais, būdavo, jau Vaciaus žandai persisuka, akys žaibuoja, gerklė penkiom gyvatėm šnypščia, pagalys rankoje virpa, – Vacius visas įsiutęs žygiuoja į mus, stovinčius kieme palei tvorą. Bet tuo tarpu stalių dirbtuvės lange pasirodo Švarcbarto veidas.

– Atsimink, Vaciau, – ramiai prataria Julius.

– Žinau, žinau, rupūže, – sugriežia dantimis Vacius ir savo vėzdu ima tvatyti kitus kalinius, jokio smūgio iš niekur nesitikėjusius.

Kai baisiai norisi mušti, ar ne vis tiek, ką muši?

Vaciaus netikėtai užkluptieji gaudavo dvigubai didesnę porciją, negu mum buvo skirta, – toks jau buvo energijos klaidakeliu nukreipimo dėsnis.

Kas be ko, kartais ir mus Vacelis apiplumpindavo, – kai Julius negalėdavo matyti.

Lagerio viršininko padėjėjas kartą pusiau juokais sako Švarcbartui:

– Gi lietuviai atvažiavo, kodėl nesipešat?

– Mes jau praicityje per daug prisipešėm, užtat ir sėdime dabar čionai visi, – atrėžė kuo ramiausiai Julius Švarcbartas.

Švarcbarto atsakyme apibrėžtoji išmintis buvo savaime aiški lygiai lenkų, lygiai lietuvių inteligentijai. Ji toliau ir grindė mūsų tarpusavio santykius. Tarp lenkų turėjome geriausių, nuoširdžiausių draugų, kuriais nelaimės atveju visai galėjome pasitikėti. Šitoks pasitikėjimas siejas su daugeliu kitų, aukštesnės prigimties, jausmų ir išgyvenimų. Ne vienam iš mūsų jie, lenkai draugai, yra labai daug, labai realiai padėję. Mane patį stačiai nuo alkanos mirties išgelbėjo.

Žinoma, lagerio lenkai nebuvo vienodi. Lageris – toks pasiutęs mišinys žmonių, už tokius skirtingus dalykus čionai patekusių, kad pagal juos daryti kokį platesnį apibendrinimą stačiai neįmanoma.

(Balys Sruoga, „Raštai“, IV t., Vilnius: Alma littera, 1997)

2. Pateikite eilėraščio interpretaciją. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – miestas ir jo žmogus.

Lina Buividažiūtė
Skubančiam miestui

Būdama maža, naktimis klausiau greitkelio gaudesio.
Tas garsas masino paslaptimi, kurią turėjau įminti:

Nueik nežinia kur, surask nežinia ką.

Po daugybės metų, palikusi Kauną, matau, kad naujojo miesto
Gatvių arterijos dar labiau užkimštos –
vėl nespėju sudalyvauti draugo knygos pristatyme,
vėl nespėju nueiti į dar vieną parodą ir koncertą.

Naujieji laikai diktuoja madingiausias diagnozes –
Baimė praleisti gyvenimą ten, kur kiekviena skruzdėlė
Kantariai neša dar vieną šapelį į miesto skruzdėlyną.

Todėl mano draugė išsikraustė kur pušys ir tykuma.
Ji rašo laiškus savo senajam meilės ir neapykantos miestui.

O aš sakau, kad gyvenu mažytėje gamtos oazėje,
Stelbiančioje betonų luitus. Mūsų namus užstatė,
Bet medžiai dar gyvi. Bijau nespėti užsiauginti dar
Vieną rievę.

Mieste, ar tai Tu, ar tai aš? Tik atliepi mano alkį,
Iki dabar viliodamas mašinų gaudesiu, daugiabučių
Eilėmis, vakarais įsižiebiant šviesai, vis dar spėlioju
Svetimus buvimus ir suprantu, kad galbūt yra gerai rašyti čia,
Kur tiek daug perštėjimo ir nedarnos.

2024

(Lina Buividažiūtė, „Kelionių“, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2024)

PROBLEMINIO KLAUSIMO PAGAL PATEIKTĄ GROŽINĮ TEKSTĄ SVARSTYMAS, REMIANTIS KULTŪRINE PATIRTIMI

1. Remdamiesi novelės ištrauka ir kultūrine patirtimi, pasvarstykite klausimu „Ko reikia gyvenimo pilnatvei?“

Jurgis Savickis

Ūkininkai

(Ištrauka)

Ūkininkas Žvirbla gyveno panemunėje ir turėjo įsitaisęs gražias trobas.

Jo sodyba, kad ir nebuvo pačioje Nemuno pakrantėje, vis dėlto buvo visai netoli nuo jo. Tad labai lengva buvo nužengti ir į pačią upę, o panemuniais labai geru vieškeliu pasiekti miestą.

Ūkininkas Žvirbla nusipirko motorinį laivą. Tas motorinis laivas buvo ūkininko prapultis.

Žvirbla buvo juodnugaris, pats išbridęs iš purvų, kaip ir gimęs juose ir nuolat juose bebraidas. „Jam pasiutiškai sekasi, tam Žvirblai!“ – sakydavo iš pavydo žmonės.

Savo nugrubusiomis rankomis jis pureno skaisčią panemunių žemę, daugino savo turtus. Pagaliau sutvarkė ir pačias trobas.

Kaip krikštolo stiklas, sprigto sutrenkiamas, spengsi, taip ir jo ūkio trobos buvo skaidrios ir naujos, jo rankų pavaldomos. Iš paprasto skurdžiaus sklypininko jis virto pirmuoju ūkininku. Žodžiu, tai buvo Žvirbla. Jį žinojo visi.

Sukūręs tiek turto per visą savo gyvenimą, kaip per tas šešias kūrybos dienas, septintąją jis norėjo pasilsėti. Septintąją dieną jis nusipirko laivą.

Laivas jį pražudė. Žvirblienė pirmoji pripuolusi smarkiai sukritikavo vyrą ir visai nupeikė jos vyro pirktą daiktą. Nekalbant jau apie žmones. Žmonės jo nesuprato. Minia jį išjuokė.

Jo ūkyje puikiai augo ant kalnelių ir tarpežės laukinės obelys. Po kalvokščių ėjo puikios lomos, prisėtos visokių agrikultūriškų vaismenų, puikiai žaliuojančių. Buvo kur šventadienį pasivaikščioti ir akį užmesti.

Tas laivas sudarė artimesnius santykius su miestu. Šiaip jau gana svetimu ūkininkui. Miestas rados artesnis. Tarytum ūkis būtų pats straktelėjęs arčiau prie miesto. Miestas – čia pat! Pirma, kai laivo nebuvo, miestas, be abejo, buvo daug toliau; pirma reikėdavo arklius po ganyklas gainioti, ieškoti jų, kinkyti, ilgą keliu į miestą važiuoti. Dabar beurbini savo motoriniu maišus į miestą.

Bent per vieną mylią prisiartino dabar miestas.

Bet ūkininkas Žvirbla, įlamdęs ir ganėtinai prisukinėjęs sau sąnarius per savo ilgą amželį, beknaisiodamas akmenis iš dirvų ir betampydamas maišus, džiaugėsi gausiąs pasikarsinti senatvėje.

Be Žvirblos ir Žvirblienės, ūkyje buvo dar jų jauna duktė. Kaip gėlė.

Ji buvo grakšti kaip pavyzdingiausias sodžiaus mergelės egzempliorius. Tiesa, tai nebuvo iš jūrų putų gimusi Afroditė, bet skaisčioji, geltonoji tulpė. Šalna kvepianti tulpė, išsinėrusi iš juodžemio.

Ji augo ir žydėjo. Koks jos liemens grakštumas! Visai kaip tulpės. Ji taip pat džiugino žmonių akis savo spalvomis kaip tikra gėlė.

Jaunoji Žvirblų duktė lankė miesto mokyklą. Kitaip ir būti negalėjo. Žvirbla buvo visais atžvilgiais pažangus asmuo.

Ūkis buvo viso ko pertekęs.

Be vienos kaip ir apoteozės¹ visiems darbams ir pačiam ūkiui. Nebuvo kas gyvena ūkininko naujai įrengtoje seklyčioje².

Žvirblos seklyčia stovėjo visai tuščia.

Ji stovėjo tuščia žiemą ir vasarą. Be retai atvykstančio svečio, šiaip jau seklyčia buvo kaip ir nenaudojama, liūdną saulės spindulių skrodžiama, jiems įsiskverbiant pro langus. Auksinės saulės dėmės krisdavo tada ant šviežių, gelsvų, eglės sakais pakvipusių rąstų, puikiai išplautų grindų ir tamsiai lakuotų beržinių komodų su antdangtelėmis ir dukraitės puikiai padirbtomis gėlėmis iš vilnionių, skaisčiai dažytų siūlų, ant vielų prinarpliotų. Tarytum pati saulė norėjo pasidžiaugti šia seklyčia ir savo ilgomis, spinduliuotomis rankomis viską paglostyti ir išlyginti.

Tai tokia buvo ūkininko seklyčia! Naujai statybai ir tinkamu stilium įrengta. Tik nebuvo kas joje gyvena. Pats Žvirbla nedrįso joje gyventi. Juk jam su jo kasdieniniais drabužiais kaip ir netiktų kokius pergalės laurų vainikus nešioti. Tas būtų juokinga. Ką įsileisti į seklyčią gyventi, jis nežinojo.

– Seklyčia tam, kad stovėtų tuščia! – ramindavo kresnoji Žvirblienė. Jai buvo viskas aišku, tai moteriškai. Bet ūkininkas Žvirbla, jau sykį miestu ir jo skrupulu užsikrėtęs, tuojau nugirdo jos balse disonansą³. Seklyčią reikia išnuomoti.

– Žentelį įleisim...

– Kad ir mama!

– Na, bene visuomet būsi netekėjusi.

Šitie moterų plepalai Žvirblai atrodė neįdomūs.

Ne, jis turi rasti įnamį šiai seklyčiai. Tada tai jau bus pasiektas jo gyvenimo idealas. Tada tik bus viso ko pertekęs jo ūkis. Kaip sulčių prisisunkusi, prisirpusi serbentos uoga.

(Jurgis Savickis, „Raštai“, I t., Vilnius: Vaga, 1990)

¹ Apoteozė – čia iškilminga baigiamoji spektaklio scena ar paveikslas.

² Seklyčia – lietuvių valstiečių tradicinio gyvenamojo namo kambarys svečiams.

³ Disonansas – dermės nebuvimas.

2. Remdamiesi romano ištrauka ir kultūrine patirtimi, pasvarstykite klausimu „Ar svarbu matyti savo darbo prasmę?“

Ieva Dumbrytė
Šaltienos bistro
 (Ištrauka)

Ir vis dėlto ta užeiga – pragaras žemėje.

Kaip tik tokioj man teko truputį pakramtyti aštraus gyvenimo pipiriuko. Jeigu dar yra manančių, kad kryptingas žmogaus sąmonės naikinimas neegzistuoja, tiems manytojams būtiniausiai siūlyčiau apsilankyti tokioje picų siaubo karalystėje, į kurią kasdien savo noru žmonės eina valgyti, o kai kurie – net dirbti. Nors tas darbas, švelniai tariant, gniuždė mano jau ir taip trapų naivumą, tačiau per du mėnesius išmokau neblogai kepti picas. Nors ir sulaukdavau patyčių dėl išvaizdos, niekas nelaikė manęs veltėdžiu ar silpnapročiu. Sukausi greitai ir buvau darnus su aplinka. Virtuvės bobos daug nesivajevojo⁴, savo kiaulidę susitvarkydavau, darbingiausiomis valandomis nesiprašydavau rūkyti, keiksmas retai pasipildavo man iš burnos, su padavėjais po darbo kartais nueidavome išgerti.

Sudėjęs visus darbo patirties epizodus supratau, kad laikas vėl pradėti suktis šioje srityje ir bent taip įtvirtinti tikras vyriškasias savybes. Į gyvenimo aprašymą sugrąžinau įrašą apie darbą picerijoje. Va, ko man reikia. Jei pradėčiau nuo to ir ištverčiau, tarkime, kokius metus – gyvenime nebebijočiau nieko. Manęs nenustebintų nei netikėtai pastojusi draugė, nei pamiškėj pamatytas lavonas. Tėvas be pirštų ar katinas su dviem galvomis būtų tik lengvas sūrimėlis kasdienybės sriubytėj. Štai kur aš išmoksiu gyvenimo. Į darbą eisiu kaip į šventę ir niekada nesiskųsiu. Kad jau neima į armiją, laisvai galiu pradėti nuo virtuvės.

Akį kaipmat patraukė skelbimas: „Šaltienos bistro. Virėjas. 500.“ Šie rašmenys mano akyse žėrėjo it žvaigždutės, jaučiausi, lyg nužiūrinėčiau nuogą moterį. Visi mano lūkesčiai vienoje eilutėje. Nedvejodamas puoliau ieškoti atsiliepimų apie kavinę internete. Jie buvo gąsdinantys. Slaviški prakeikimai su vardais ir pavardėmis. Vienų komentatorių ieškota paguodos, kitų – išreikštas noras pasitraukti iš gyvenimo. Tai likimo ženklai: jie tarsi perspėjo mane, kad tai nėra geriausias darbas. Bet jis buvo būtent toks, kokio man šiuo metu reikėjo. Ilgiau netvėriau. Susiradau telefono numerį, puoliau skambinti. Širdies dūžiai pumpavo kaklo veną, dar neištaręs nė žodžio pajutau, kad balsas strigs. Rankos drėko nuo šalto prakaito. Pyyyyyp... Pyyyyyp... Pyyyyyp.

– Laba diena, UAB „Šaltienos bistro“. – Ragelį pakėlęs vyras prakalbo tokiu tonu, kad sekundėlę suabejojau, ar tik nebūsiu paskambinęs į autoservisą.

– Laba diena, ar į valgyklą pataikiau?

– Taip, čia.

– Norėčiau dirbti pas jus virėju.

⁴ Vajevoti (rus.) – kariauti, kovoti.

– Gerai.

– Dar neatsiunčiau jums gyvenimo aprašymo, bet šiaip daug laiko esu dirbęs virtuvėj, – drebančiu balsu pamelavau.

– Gerai. Galit rytoj ateiti.

– Galiu? Kada jums patogiu?

– Tai ateik septintą ryte. Iškart galėsi pasibandyti. Apsirenk patogiai. – Po dvylikos pokalbio sekundžių mandagus kreipinys „jūs“ dingo. Žaibiška permaina.

– Nu, tai iki ryt tada.

– Ate.

– Viso ge... – nė nespėjęs atsisveikinti vėl išgirdau tą patį pyyp... pyyp...

Padėjęs telefoną pagalvojau: gal nėra jau taip ir gerai, kad taip lengvai išėjo. Visai nesidžiaugiau, jog galbūt jau rytoj turėsiu darbą. Kažkodėl įsivaizdavau, kad bent savaitę pailsėsiu, o pasibandyti pasiūlys gerokai vėliau. Nepridėjo pasitikėjimo ir staigus familiarumas bei nulinis susidomėjimas mano asmenybe. Apėmė nykus jausmas: jei nebūčiau sutepęs nė vieno sumuštinio gyvenime, vis tiek būčiau gavęs šią poziciją. Ką tik troškau tapti užgrūdintu žmogumi ir nustoti būti našta pasauliui, o dabar graužiuosi, kad rytoj teks eiti į darbą. Teliko guostis: „Tiesiog reikia pinigų.“

(Ieva Dumbrytė, „Šaltienos bistro“, Vilnius: Kitos knygos, 2021)